

JOANNA OLENDEREK

Instytut Architektury i Urbanistyki

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska

Politechniki Łódzkiej

BYĆ ARCHITEKTEM – POWOŁANIE, PASJA, ZAWÓD CZY MISJA

Opiniodawca: **dr hab. inż. arch. Anna Palej, prof. PK**

Proces kształtowania przestrzeni towarzyszy człowiekowi od początku jego istnienia. Każdy z nas nosi w sobie, jemu tylko właściwą, umiejętność tworzenia, postrzegania, rozumienia i oceny. Wśród wielu dziedzin nauki i sztuki, również wiedza o procesie kształtowania przestrzeni jest niezbędna do kompleksowego wykształcenia kreatywnego obywatela Polski, Europy, Wszechświata. Architekt to zawód prestiżowy. Architekci decydują o kształcie otaczającej nas przestrzeni. Są zarówno inżynierami, jak i artystami. Ilu architektów, tyle definicji architektury. Jest to niewątpliwie kompozycja w przestrzeni ukształtowana przez i na potrzeby człowieka.

Proces kształtowania przestrzeni towarzyszy człowiekowi od początku jego istnienia. Każdy z nas nosi w sobie, jemu tylko właściwą, umiejętność tworzenia, postrzegania, rozumienia i oceny. Ranga dzieła, stopień rozumienia i obiektywizm oceny jest zależny nie tylko od potencjału twórczego, inteligencji emocjonalnej, ale także od wiedzy zarówno twórcy, jak i odbiorcy. Architektom, działającym u progu XXI wieku, powyższe twierdzenie wydaje się szczególnie trafne w odniesieniu do źródeł inspiracji towarzyszących powstawaniu przestrzeni. Wiedza o procesie kształtowania przestrzeni jest niezbędna zarówno projektantowi, jak i inwestorowi. Projektanta uczy pokory i odpowiedzialności za to co tworzy, zarówno wobec użytkownika, jak i krytyka. Odbiorcę wychowuje w szacunku do dziedzictwa kulturowego i tradycji, bowiem zgodnie z maksymą głoszoną przez Stanisława Lema: „*Spoleczeństwo bez przeszłości jest zbiegowiskiem*”.

Wśród wielu dziedzin nauki i sztuki, również wiedza o procesie kształtowania przestrzeni jest niezbędna do kompleksowego wykształcenia kreatywnego obywatela Polski, Europy, Wszechświata. Przestrzeń otaczająca człowieka jest

przecież jednym z istotnych czynników formujących jego świadomość, a ARS SINE SCIENTIA NIHIL EST.

W ramach wystaw towarzyszących Festiwalom Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi, od początku obecnego trzeciego tysiąclecia, są prezentowane prace projektowe studentów i dyplomantów kierunku Architektura i Urbanistyka.

Czy są to projekty znaczące dla ewolucji przestrzennej i przyszłego dziedzictwa architektonicznego miasta? Łódź, książkowa „*Ziemia obiecana*” naszego noblisty Władysława Stanisława Reymonta, także w czasach obecnych rozwija się równie burzliwie, aczkolwiek znacznie harmonijniej i inaczej, niż w epoce maszyny parowej. Nowe są bowiem uwarunkowania polityczno-społeczno-ekonomiczne obecnego okresu odradzania państwowości polskiej w nowych okolicznościach przynależności europejskiej. A przecież są one niezmiernie istotne w procesie kształtowania przestrzeni. Stanowią zasadnicze tło działań twórczych projektantów. Istnieje zatem potrzeba naświetlenia szeregu czynników stymulujących i warunkujących procesy inwestycyjne, w postaci ustawodawstwa, struktury terenowo-administracyjno-demograficznej, preferencji ideowych mecenatu, dziedzictwa kulturowego, polityki kredytowej i edukacyjnej. Spośród nich, w przypadku Łodzi, na pierwsze miejsce wysuwa się awans akademicki miasta, który skłania m.in. młodych ludzi, aby "zainwestowali w przestrzeń wokół siebie", a przede wszystkim w swą edukację i zostali wybitnymi architektami.

Architekt to zawód prestiżowy. Architekci decydują o kształcie otaczającej nas przestrzeni. Są zarówno inżynierami, jak i artystami. Indywidualnie mogą dokonać wyboru, szukając równowagi pomiędzy artystyczną kreatywnością a racjonalizmem. Zawód architekta wymaga umiejętności zarówno plastycznych, jak i inżynierskich oraz wyjątkowych cech osobowości. Szczególną wagę należy przypisać wyobraźni. W odniesieniu do zawodu architekta, określenie powołanie nabiera, w świetle współczesnej transformacji świata, nowego znaczenia. Zgodnie z definicją (wg Słownika Języka Polskiego) pojęcie to oznacza posiadanie określonego daru do wykonywania danej czynności przez większą część życia. W przypadku architektury jako pracy trzeba mieć do niej powołanie, bowiem czynność tę wykonuje się bardziej z pobudek altruistycznych niż finansowych, choć te drugie, szczególnie w obecnych czasach urynkowania gospodarki, nabierają również znaczenia. Z powołaniem wiąże się nierozzerwalnie pasja – "wielkie zamiłowanie do czegoś". W tym przypadku architektura, jako obiekt tego upodobania, stanowi dziedzinę, którą ktoś zajmuje się z namiętnością. Zgodnie ze słownikiem języka francuskiego *passion* oznacza namiętność, ale obok entuzjazmu, w zajmowaniu się czymś z namiętnością, na architekta zgodnie z łacińskim tłumaczeniem słowa *passio* "cierpienie" czyha na każdym kroku męka tworzenia. Dlatego, mimo że zawód architekt jest zawodem wybranym, objętym europejską regulacją, w polskiej nomenklaturze uznany jako wolny zawód, to faktycznie jest zawodem, jak twierdzą architekci, niewolniczym – zniewalającym. Zajęcie to jest posłannictwem, a zatem misją, czyli ważnym odpowiedzialnym zadaniem do spełnienia. I tylko takie podejście do zawodu architekta pozwala na spełnianie oczekiwań społecznych, jest gwarancją prestiżu architektów. Jak słusznie zauważył Akos

Moravansky we wprowadzeniu do znakomicie zredagowanego opracowania *Architekturtheorie im 20. Jahrhundert*, od czasu kiedy Witruwiusz zapoczątkował wywód dotyczący genezy słowa "architektura", dyskusja o architekturze nie ustaje. Heidegger określił mowę jako "Haus des Seins" i wskazywał przy tym, że przestrzeń naszych myśli jest okupowana przez architektoniczne metafory. Czego możemy oczekiwać od słów, które mają wyrażać zmysłowe doświadczenia związane z odczuwaniem przestrzeni (proporcji, formy, faktury powierzchni, kolorów, struktury materiałów, blasku etc.)? O architekturze piszą filozofowie, literaci, historycy sztuki, wreszcie sami architekci. I właśnie wypowiedzi tych ostatnich są dla autorki najcenniejsze. Stwarzają bowiem interesującą okazję porównania teoretycznych rozważań z faktycznymi dokonaniem na polu sztuki kształtowania przestrzeni. Spośród wielu znamienitych twórców architektury, formułujących jednocześnie teorie i manifesty, wielkim uznaniem darzy autorka "modernistów wiedeńskich". Nie tylko z racji bliskości czasowej "ery modernizmu", ale z powodu jej pluralizmu i nieprzemijającej aktualności zasad estetycznych wyznawanych przez jej czołowych przedstawicieli. Twórczość architektoniczną i wypowiedzi jednego z nich autorka starała się przybliżyć w artykule zatytułowanym: *Granice architektury wg Adolfa Lossa*. Stąd podstawową umiejętnością, którą trzeba nabyć w procesie kształcenia jest "myślenie przestrzenną", czyli trzecim wymiarem, bowiem jak twierdził jeden z wybitnych nauczycieli sztuki projektowania Profesor Maciej Gintowt: *przekrój jest duszą projektu*. A zatem oprócz talentu, wrażliwości na formę, przestrzeń, barwę, znajomość sztuki konstruktorskiej i technologii budowlanej, doskonałej znajomości programów komputerowych wspomagających projektowanie, jest niezbędna pasja w przekonaniu odbiorcy do wizji projektowych. Szersze, współcześnie bardzo popularne pojęcie określenia "architektura" obejmuje projektowanie we wszelkich skalach i kategoriach. Począwszy od planowania przestrzennego, poprzez architekturę krajobrazu, ruralistykę, planowanie miast i osiedli / urbanistykę / projektowanie budynków o różnej funkcji, po projektowanie wnętrz i ich wyposażenia, meblarstwo, wzornictwo przemysłowe czy małe formy użytkowe. A zatem bycie architektem to specyficzne zajęcie, to powołanie, pasja, zawód i misja. Zajęcie, które pozwala w XXI wieku czuć się jak Leonardo Da Vinci, wybitny przedstawiciel renesansu, czuć się jak ktoś wyjątkowy i szanowany. Ta artystyczna profesja, znana odkąd ludzie zaczęli cokolwiek budować, zajmuje obecnie bardzo wysoką pozycję. Na przykład wielkość osobowości twórczej Otto Wagnera, czołowego kreatora modernizmu europejskiego polegała m.in. na tym, że w ramach tzw. *Szkoły Wagnera* wykształcono, jak podają źródła, 197 adeptów sztuki kształtowania przestrzeni, z których wielu, zdaniem krytyków, przerosło własnego mistrza. Mistrz, żyjący w latach 1841-1918, twierdził: nowoczesny warsztat budowlany winien pasować do "nowoczesnej ludzkości". A zatem tak jak współcześnie musi odzwierciedlać naszą, lepszą, pewną siebie, logicznie myślącą, istotę. Konstrukcję określa Otto Wagner jako "prakomórkę budowli", którą architekt z poczuciem piękna może rozwinąć w formę sztuki. Dzisiaj przebieg procesu projektowego koncentruje się na przetwarzaniu dużych ilości danych za pomocą specjalnie

opracowanych algorytmów. Stałe motywy, obecne zarówno w tekstach teoretycznych, jak i realizacjach czołowych twórców, to "gęstość" w architekturze i urbanistyce oraz nowe formy przestrzeni publicznej. Klasyczne hasło modernizmu: "forma podąża za funkcją" dzisiaj po przekroczeniu granic geometrycznej niewyznaczalności ulega odwróceniu. A zatem architektura jest sztuką kształtowania przestrzeni lub, jak woli Otto Wagner, sztuką budowania i niech tak zostanie. Niewątpliwie jest kompozycją w przestrzeni ukształtowaną przez i na potrzeby człowieka: "w tym miejscu, w tym czasie, dla i przez tych ludzi". Odrębnym zagadnieniem jest problem klasyfikacji założeń czy obiektów przestrzennych zależnie od ich skali, jak również kryteriów oceny w odniesieniu do ich artystycznej wartości. Trudno jest tu syntetyzować, bowiem ilu architektów, tyle definicji architektury. Na zakończenie warto przytoczyć zobowiązujące do odpowiedzialności słowa Otto Wagnera, jakimi zwrócił się do swoich studentów – "klanu walczącej awangardy" – z okazji 10 rocznicy istnienia Mistrzowskiej Szkoły Architektury w Wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych: *MEINE HERREN, WIR SIND IN DER WELT DIE ERSTEN!*

Literatura

- [1] Architekturtheorie des 20. Jahrhundert, red. Akos Moravansky. Springer – Verlag, Wien 2003.
- [2] Bauen in Österreich, red. Christian Brandstätter, Verlag & Edition, Wien-München 1983.
- [3] **Kucza-Kuczyński K.:** Zawód – Architekt, o etyce zawodowej i moralności architektury, Warszawa 2004.
- [4] Kunst & Kultur in Österreich, das 20. Jahrhundert, red. Barbara Denscher, Germany 2000.

BEING AN ARCHITECT – VOCATION, PASSION, PROFESSION OR MISSION

Summary

The process of shaping the space accompanied man from the beginning of his existence. Each of us has the ability to create, perceive, understand and evaluate. Among the many areas of science and art, the knowledge of shaping space is essential for a comprehensive and creative education of the Polish citizen, Europe and the universe. Architect is a profession of prestige. Architects shape the space around us. They are both engineers and artists. There are as many architects as definitions of architecture. This is undoubtedly a shape in space formed by and for human needs.